

Natur og vandmiljø

Indsatser for biodiversitet efter etablering af lavbundsprojekt

Høslæt, afgræsning, samhegning og lidt tilgroning kan skubbe naturen i lavbundsprojektområderne i en mere positiv retning.

Viden om

Ved lavbundprojekterne er der fokus på at udtage og vådlægge dyrket jord for at opnå den bedst mulige klimaeffekt. De arealer, der indgår, skal permanent henligge som lavbundsområde og fastholdes som græs- eller naturarealer med naturlig vandstand. Der må ikke længere dyrkes, men der må gerne afgræsses og tages slæt.

Når der udlægges natur på hidtil dyrkede arealer, vil arealerne i mange år være præget af forhøjede niveauer af næringsstoffer og mangle den struktur, variation og dynamik, der skal til for at arter, med forskellige krav til levestedet, kan eksistere sammen. Arealerne vil derfor ofte blive koloniseret af få meget næringskrævende konkurrencesterke arter, der ikke rigtigt bidrager til biodiversiteten fordi de i forvejen er meget almindelige [1].

Projekttilskudsordningerne rummer ikke i sig selv krav om, at der skal arbejdes aktivt for at udvikle natur af en særlig kvalitet i selve projektområdet. Men med ekstensiv drift/pleje af områderne kan du skubbe udviklingen af naturen i områderne i retning mod en lidt mere særlig natur, med plads til mange flere og "mindre almindelige" arter.

Indsatser til udvikling af natur

Fra studier i at genskabe natur på dyrket jord ved man, at der er en række indsatser, der kan skubbe udviklingen af natur (2). Det drejer sig om indsatser som:

- Nedringelse af næringsstoffer
- Genopretning af naturlig hydrologi
- Opbrud af plantedækket
- Assisteret spredning (hjælp til at sprede arter, red.)
- Pleje i form af græsning eller høslæt
- Landskabsmæssig sammenhæng.

Lavbundsprojekterne indebærer i en vis udstrækning nogle af disse indsatser, f.eks. tilstræbes det at genoprette en mere naturlig hydrologi og tilskuddet prioriteres i et vist omfang efter den landskabsmæssige sammenhæng. Der er også i stigende grad fokus på, at arealerne ikke bliver tilsået med græsblandinger, der kan forhindre en naturlig vegetation i at etablere sig.

Projektområdernes potentiale for at blive til god natur er forskelligt, men hvis potentialet ønsket indfriet indenfor en overskuelig tidshorisont, skal der følges op med en effektiv forvaltning af områderne [3].

Forvaltning med høslæt og græsning

En efterfølgende forvaltning med slæt eller græsning af områderne kan have flere gode effekter for naturens udvikling i områderne. Med slæt kan en del af de næringsstoffer, der er ophobet i områderne ved mange års dyrkning fjernes, men et høslæt fjerner også en meget stor del af biomassen på en gang. Det kan være til stor skade for de insekter, som eks. sommerfuglelaver, der lever i vegetationen.

Græsning bidrager også til at fjerne næringsstoffer, selvom der fjernes mindre end ved slæt, fordi dyrene afsætter en del af næringsstofferne igen. Der er på den måde i højere grad tale om en omfordeling af næringsstofferne. Til gengæld kan afgræsning også bidrage til at sprede arter, opbryde plantedækket og skabe variation og forstyrrelser med deres tråd og adfærd i øvrigt.

Dyrenes efterladenskaber er desuden en vigtig ressource for visse insekter, som igen er ressource for arter af fugle.

Læs eller hent Faktaark: Lort i landskabet

Det kan være gavnligt for biodiversiteten at tage slæt de første år efter projektgennemførelse og så fokusere på en ekstensiv helårsafgræsning, når/hvis næringsstofniveauet er bragt ned. Ekstensiv helårsgræsning på naturarealer kan være godt både for naturen og for økonomien i plejen, særligt hvis det er muligt at græsse store sammenhængende arealer [4].

Er arealerne for våde til helårsgræsning, kan man i stedet have en græsning med et lavt dyretryk i sommerperioden og lade dyrene gå ude så langt hen på året som muligt, så der bliver spist op uden for planternes blomstringsperiode. Jo længere tid dyrene går ude, jo bedre er det for biodiversiteten og jo mindre er udgifterne til foder.

Integrer den eksisterende natur og "nabo-naturen"

Mange af projektområderne rummer mindre arealer med beskyttet natur, vandløb og småbiotoper af krat og vandhuller mm. Mange projekter grænser også op til eksisterende naturarealer. Ved at samhegne den eksisterende natur med de ny udlagte arealer, er det lettere for vilde arter at sprede sig fra den eksisterende natur til nye naturområder. Jo større og mere varierede naturområder, der kan græsses sammen, jo lettere er det at lave en effektiv forvaltning.

Tal med naturstyrelsen og kommunen om mulighederne for at få integreret hegning i anlægsomkostningerne ved projektet eller om andre muligheder for finansiering fra myndighederne når projektet er gennemført. At integrere beskyttet natur, der ikke tidligere har været græsset, som f.eks. tilgroede moser eller vandløb i hegningen, kan også kræve en afklaring og dispensation fra kommunen.

Lad bare noget gro til i krat

Når arealer vådlægges i et lavbundsprojekt, vil der ofte opstå områder, hvor maskinerne ikke kan køre og dyrene sjældent kommer, fordi det er blevet meget vådt. Det kan føles lidt forkert for den foretagsomme landmand bare at lade stå til og lade landskabet forandre sig til et mere "uldent udtryk" med flere blege og brune farver af star, siv og røgræs samt pil, birk og rød-el - frem for de saftigt grønne enge.

Rigkær i sensommeren i et lavbundsområde. Arealet afgræsses og krattet holdes på den vis relativt åbent. Her er et væld af plantearter og en variation i strukturen, der giver et større udbud af levesteder for arter af insekter, mosser, svampe, laver og fugle. Foto: Winnie Heltborg, SEGES Innovation.

Men farvevariationen skyldes at forskellige arter indfinder sig og krat bidrager både med struktur og kulstof til lavbundsprojektområderne. Krat kan med tiden blive meget artsrige og værdifulde levesteder.

Læs eller hent Faktaark: Krat en del af det åbne land

I de projektområder, hvor der til stadighed tilføres kvælstof med overflade- eller drænvand for også at opnå en kvælstofeffekt, vil det blive vanskeligt for mere sjældne nøjsomme arter at indfinde sig. Særligt på disse næringsrige områder, kan det være relevant at lade træer og buske brede sig.

Buske og træers grene og kroner kan blive "næringsfattige levesteder" i et ellers næringsrigt miljø og en halvåben vegetation med buske og træer kan også medføre at nøjsomme planter kan klare sig i konkurrencen med næringskrævende arter, fordi lyset bliver den begrænsende faktor [5]. Og som en sidegevinst på klimaindsatsen - lagrer buske og træer jo også kulstof.

Søg rådgivning og erfaring

Erfaringer fra nogle af de tidligst gennemførte lavbundsprojekter viser at områderne kan være noget foranderlige de første år [6]. Drift eller pleje af arealer, der bliver våde og udpinte er ikke nødvendigvis en enkel sag, og det kan være nødvendigt at tilpasse både plejen og de tilskud, der søges, i takt med at naturen udvikler sig.

Tilvæksten hos dyr, der afgræsser marginale arealer kan være begrænset og den bedste økonomi fås formegentligt ved at fokusere på at optimere tilskudsmulighederne frem for kødproduktion. Undersøgelser peger på, at der i naturplejen ofte opnås bedst biodiversitet, og bedst økonomi, ved en ekstensiv helårsgræsning [4].

Der knytter sig mange regler til forvaltning af natur- og landbrugsarealer, derfor kan det være godt at have en konsulent med på råd. Søg rådgivning og erfaring hos kvalificerede naturkonsulenter og kolleger med god forretning i naturplejen. Du kan her finde din lokale naturrådgiver, som kan rådgive om naturpleje og evt. henvise til erfagrunder med erfarne kollegaer. Se: [Eksperterliste for naturrådgivere](#).

Hos erfarne naturplejere er der mange gode erfaringer og praktiske løsninger på de udfordringer, der kan opstå, når man giver sig i kast med at forvalte biodiversiteten på dynamiske og foranderlige naturarealer.

Gode råd om forvaltning af biodiversitet

[Case: Drop grundbetalingen på dine naturarealer og få en mindre risiko i naturplejen](#)

[Fakta og gode råd om Udtagning af landbrugsjorder](#)

Referencer

1. Baumane, M., D. H. Zak, T. Riis, W. Kotowski, C. C. Hoffmann and A. Baattrup-Pedersen (2021). "Danish wetlands remained poor with plant species 17-years after restoration." *Science of The Total Environment* 798: 149146.
2. Nygaard, B., Oddershede, A., & Høye, T. T. (2018). *Erstatningsnatur - Erfaringer og muligheder*. Aarhus Universitet, Institut for Bioscience.
3. Heltborg, W. & Krog, J. (2021) [Organogene jordes potentiale for natur](#). SEGES
4. Olsen, J. V., Holbeck, H. B., Krog, J., Eskildsen, A. E., Madsen, M. V., & Schou, J. S. (2022). [Naturforvaltning – praksis, biodiversitet og driftsøkonomi: Erfaringer fra fem naturforvalteres potentialer og økonomiske resultater](#). Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. IFRO Rapport Nr. 305
5. Brunbjerg, A. K., C. Fløjgaard, T. G. Frølev, D. K. Andersen, H. H. Bruun, L. Dalby, I. Goldberg, L. J. Lehmann, J. E. Moeslund and R. Ejrnæs (2022). "Scrub encroachment promotes biodiversity in wetland restoration under eutrophic conditions." *bioRxiv*: 2022.2002.2024.481733.
6. [Erfaringer med afgræsning efter gennemførte lavbundsprojekter](#)

Emneord

Lavbundsprojekter

Natur og biodiversitet

Vil du vide mere?

Winnie Heltborg

Specialkonsulent, Natur

SEGES

whb@seges.dk

+45 2374 3032

Støttet af

Promilleafgiftsfonden for landbrug

SEGES Innovation P/S Tlf. 8740 5000
Agro Food Park 15 Fax. 8740 5010
8200 Aarhus N Email info@seges.dk

